

Мен Ян

аспірант,

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

СТРУКТУРА І МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО ВОКАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються актуальні проблеми підготовки іноземних студентів магістратури в українських освітньо-педагогічних закладах до вокально-професійної діяльності на засадах соціокультурної адаптації.

Розглянуто структуру підготовки студентів до вокально-професійної діяльності, яка представлена в єдності адаптаційно-психологічного, вокально-виконавського та вокально-педагогічного компонентів.

Обґрунтовано комплекс методів, які сприяють адаптації іноземних студентів магістратури до отримання освіти в умовах навчання поза межами своєї країни та сприяють підвищенню ефективності їхньої підготовки до вокально-професійної діяльності

Ключові слова: підготовка до вокально-професійної діяльності, іноземні студенти, соціокультурна адаптація, майбутній викладач вокалу

Входження людської цивілізації в нову суспільно-соціальну і культурно-освітню фазу, зумовлену стрімким збагаченням інформаційного поля та інтенсифікацією ділових, культурних, міжособистісних і міжнаціональних контактів, відкрило нові можливості для навчання молоді за межами своєї країни. Активно проявляється ця тенденція і у сфері музичної освіти. Отримання китайською молоддю освіти в Україні в галузі вокального мистецтва користується особливою популярністю, що пояснюється, по-перше, визнанням світовим товариством творчих досягнень українських музикантів, а по-друге тим, що навчання музики в іншомовній країні майбутні студенти вважають більш доступним у порівнянні з більшістю інших спеціальностей у силу того, що головний предмет засвоєння – музичне мистецтво, мова якого – інтернаціональна, що має полегшувати, на думку іноземних студентів, отримання професії.

Наукові дослідження та результати спостережень доводять, що і в цій галузі освіти, зокрема – під час навчання співу, в студентів-іноземців виникають серйозні проблеми, зумовлені відмінностями їхнього світосприйняття, художньої ментальності, національно-інтонаційної основи музичної мови, методами формування вокальних навичок. Усе це пояснює необхідність цілеспрямованого розв'язання проблем, які виникають у період адаптації іноземних студентів до незвичних їм умов отримання вокально-професійної освіти.

Зазначимо, що проблема адаптації студентів-іноземців достатньо активно сьогодні розглядається у психологічній літературі. Це, зокрема, праці Т. Конюхова та Е. Конюхової, Т. Парсонс, Н. Хмель, Дін Сіня, в яких висвітлюються питання різновидів адаптації, механізмів її реалізації, особливості перебігу адаптаційних процесів у іноземних студентів з різних країн тощо. Окремі питання адаптації іноземних студентів до отримання

мистецької освіти розглядаються в працях Б. Демира, Ван Ченя, О. Ребрової, М. Бережної, О. Нікітіна, І. Фузейнікової, у яких розглядаються особливості художнього менталітету студентів-іноземців, проблеми, які виникають у них під час інтерпретації й підготовки до виконання музичних творів, формування нових музично-теоретичних та стильових уявлень тощо. Суттєва увага приділяється і питанням, пов'язаним із специфікою вокально-професійної освіти, зокрема – з необхідністю перебудови набутої у попередньому навчанні вокальної техніки із урахуванням норм і виконавських традицій європейської школи, вимог до звукоутворення, стилістики інтерпретації та сценічного втілення художньо-образного змісту творів тощо. Натомість проблема підвищення якості підготовки іноземних магістрантів до вокально-професійної діяльності на засадах цілеспрямованої адаптації до нових соціокультурних умов до цього часу у відомих нам працях не розглядалась.

Мета статті – обґрунтування змісту й структури підготовки іноземних студентів магістратури до вокально-професійної діяльності в українських педагогічно-освітніх закладах на засадах вдосконалення їхньої здатності до соціокультурної адаптації.

Узагальнення праць фахівців у галузі підготовки майбутніх викладів вокалу й виконавців до професійної діяльності, зокрема – досліджень В. Антонюк, Л. Василенко, Ван Ченя, А. Козир, Л. Бірюкової, Лю Цзя, Н. Овчаренко, О. Стахевича, Г. Стасько, Тан Цзімін, Л. Тоцької, Цзінь Нань, Цзян Лібін, Ю. Юцевича та ін., дозволяє виділити в структурі підготовки до вокально-професійної діяльності майбутніх фахівців два головних аспекти: вокально-виконавський, який має забезпечити підготовку майбутнього фахівця до концертної, вокально-просвітницької діяльності, та методико-практичний, який націлює співака на майбутню вокально-педагогічну працю.

Крім того, як було зазначено вище, науковці акцентують на важливості здатності студентів-іноземців адаптуватися до нових освітніх умов, як визначального чинника їхньої пізнавальної і творчої активності, а звідси – й досягнення успіху в підготовці до вокально-професійної діяльності. Отже, в структурі підготовки іноземних студентів до вокально-професійної діяльності виокремимо такі компоненти, як соціокультурно-адаптивний, вокально-виконавський та вокально-педагогічний.

Уточнимо сутність зазначених понять та специфіку їх прояву в процесі підготовки іноземних студентів магістратури до вокально-професійної діяльності.

У дослідженнях у галузі соціології, психології та педагогіки зазначається, що людська природа існування потребує активних форм адаптації, її природного й постійного перебігу впродовж усього життя, що спонукає особистість активно пристосуватися до мінливих умов середовища, до саморозвитку, навчання, самовдосконалення (Б. Ананьєв, В. Сластьонін, А. Солодухов, Л. Шубіна, Т. Щербань та ін.). Доведено, якщо в системі «індивід-середовище» виникають зміни, до яких останній психологічно не готовий, у нього виникає відчуття психологічної нестабільності, порушується стан внутрішньої динамічної рівноваги, і це негативно відбивається на його фізіологічних та психічних процесах, виявляючись у надмірній емоційній напруженості, знервованості, стійкому стані занепокоєння, схильності сприймати певні ситуації як загрозливі тощо.

Як показали спеціальні дослідження, такий стан є типовим для значної кількості іноземних студентів (зокрема – і китайських), що навчаються на кордоні. Так, за даними Н. Хмель та Дін Сіна, обстеження іноземних першокурсників за методикою діагностики самооцінки Ч. Спилберґера та Ю.Д. Ханіна, показало, що 52,1% з них характеризуються високою реактивністю тривожності, а ще 45,8% проявляють її на помірному рівні, що суттєво знижує їхній освітній потенціал, а в ряді випадків до приводить невротичних зривів. Отже, далеко не всі студенти-іноземці можуть самостійно адаптуватись до нових життєвих обставин, тому їм потрібні психолого-педагогічний супровід та застосування спеціальних організаційних форм і методів на вокально-фахових дисциплінах.

Зрозуміло, що стале відчуття психологічного напруження, невпевненості негативно відбиваються на процесі підготовки іноземних студентів до вокально-професійної діяльності, заважаючи їм досягати м'язового вивільнення й перебудови хибних навичок, реалізації художньо-творчих потенцій, активності в самостійній роботі, працездатності тощо.

Аналіз праць, присвячених адаптаційним процесам, дозволив встановити, що у розмаїтті завдань і способів їх здійснення розрізняються такі різновиди, як соціальна, або соціально-психологічна (А. Налчаджан, С. Сидоренко) адаптація, культурна адаптація (міжкультурна за класифікацією

Т. Стефаненка) та соціокультурна адаптація (Т. Лондаджим).

Під соціальною адаптацією розуміють процес пристосування людини до умов життєдіяльності в сучасній епосі та створення, відповідно до цих умов, власної життєвої програми (С. Сидоренко).

Поняття культурної адаптації стосується передусім духовних надбань людства, їх прояву в національно-етнічних традиціях, нових мистецьких, художніх уявлень, тобто здатності особистості до активної культуротворчої діяльності в нових для неї умовах.

Соціокультурну адаптацію дослідники розглядають як різновид соціальної адаптації (Є. Кошелева, Е. Орлова). Згідно з цією позицією, культура трактується в широкому сенсі як «ціннісно-нормативна система», що включає в себе менталітет, цінності, норми поведінки (Т. Парсонс). З цього погляду, поняття «соціокультурна адаптація» відображає особливості оволодіння всім культурним багатством суспільства і застосуванням відповідних знань у незвичних, нестандартних для іноземних студентів ситуаціях.

Однак розгляд проблем підготовки іноземних студентів до вокально-професійної освіти, яка належить до специфічної галузі художньої освіти, потребує звернення до тлумачення культури як феномену художньо-естетичного, мистецького порядку, яке відображає явища й досягнення духовного рівня, що реалізуються передусім у площині мови, науки, мистецтва, системи виховання й освіти тощо. Таке розуміння культури близьке ідеології Просвітництва (Вольтер, Дідро, Кант та ін.) та його розумінню в неокласичній, романтичній трактовці (Шопенгауер, Ніцше), яка підкреслює роль індивідуального, неповторного й унікального характеру в прояві цього феномена, наявність у культурі кожного історичного періоду характерного обліку, який втілюється передусім у мистецьких формах.

Вирізняючи у соціокультурній адаптації соціальний та культуротворчий аспекти, до першого з них будемо відносити весь комплекс питань, пов'язаних із системою суспільних та особистісних відносин, зокрема – спілкування, поведіння, мораль, релігію й вірування тощо. Цей аспект адаптації акцентує увагу на тому, що навчання в інокультурному освітньому середовищі потребує від іноземних студентів усвідомлення його специфіки, набуття здатності орієнтуватися в панувальних у суспільстві законах, нормах спілкування, що допоможе їм вирішувати проблеми як у побутових, так і в освітньо-комунікативних ситуаціях.

Другий, культуротворчий аспект адаптації майбутніх викладачів вокалу має стосуватися особливостей сприйняття й активного прилучення іноземних студентів до мистецького середовища, усвідомлення музичних, вокально-виконавських та вокально-педагогічних норм і традицій, які панують у країні, особливостей художнього менталітету викладачів та студентства.

Отже, соціокультурна адаптація має охоплювати соціальну сферу, зрозумілу як сфера

суспільних та міжособистісних відносин, а також сферу художньої культури, трактовану як прийняття певних норм мистецького середовища, засвоєння вироблених у ньому ціннісних орієнтацій і традицій і здатність активно діяти у цьому мистецькому середовищі.

Отже, під соціокультурною адаптацією іноземних студентів, як отримують вокально-професійну освіту, будемо розуміти набуття ними здатності позитивно сприймати нове соціальне й культурно-мистецьке середовище, усвідомлювати себе як активного учасника художньо-комунікативного й культуротворчого процесу, здатного вдосконалювати свою професійну компетентність, набуваючи нових можливостей, корисних і значущих для його майбутньої професійної діяльності. Сприяння соціокультурній адаптації іноземних студентів та набуття ними професійної компетентності будемо розглядати як взаємозв'язані процеси, що мають відбуватися за рахунок застосування певних організаційних форм і методів на фахових заняттях.

Зазначимо, що соціокультурно-адаптаційний компонент підготовки іноземних студентів до вокально-професійної діяльності найменш розроблений у науковій літературі, тому розглянемо більш детально специфіку його реалізації у вокально-освітній сфері в різних формах освітньої діяльності.

Звернемо увагу та те, що в цілісній структурі особистості науковці виділяють такі рівні прояву: анатомічний, який стосується будови й функціонування системи життєдіяльних органів; психофізіологічний в рамках якого – в межах якого виявляються біологічно зумовлені підструктури особистості – виявляються біологічно обумовлені підструктури тип нервової системи, темперамент, спеціальні здібності, статево-рольові риси; темперамент, спеціальні здібності статево-рольово-соціально-психологічний соціально-психологічний рівень, який, який стосується індивідуальних особливостей особистості – її спрямованості, характеру, спрямова, характер, властивостей пізнавально-інтелектуальної, емоційної і вольової сфер психіки, пізнавально-інтелектуальної, емоційної і вольової сфер психікокомунікативних, поведінкових рис, їх психологічних механізмів психологічних механізмів тощо (Б. Ананьєв, К. Платонов, Б. Мясішев та ін.).

У сфері вокальної освіти адаптація на анатомічному рівні має проявлятися у пристосуванні й вдосконаленні м'язів співацького апарату, якісний стан яких змінюється завдяки співацькому тренінгу (підготовчим вправам на дихання, розспівуванню, вокалізам тощо). У процесі вдосконалення співацького апарату в китайських студентів виникає чимало проблем, пов'язаних з тим, що для китайської мови, а також для народної манери співу характерні велика кількість гортанних звуків, фонем які вимовляються з далеким положенням язика у гортані, з придиханням, що ускладнює формування близького вокального звука

й оволодіння навичками співу у високій вокальній позиції.

Розглянемо також, у чому полягають перепони психофізіологічного типу, які потребують уваги та певної перебудови в іноземних студентів. Зазначимо, що кожен з них зустрічається в новій країні з невизначеністю ситуації, мовними, організаційно-освітніми, побутовими проблемами, що приводять до зрушення стереотипів та виходу за поріг зони емоційного комфорту, тобто індивідуально-психологічного простору людини, в якому вона відчуває себе максимально захищено, впевнено, врівноважено. Як зазначають науковці, збереження почуття стабільності власного «мікросвіту» є визначальним для оптимістичного самопочуття іноземних студентів та їхньої пізнавально-освітньої активності.

Психологи акцентують на тому, що вихід із зони стабільності й комфорту приводить до стану емоційної напруги, підвищеної тривожності і, здебільшого, негативно впливає на успішність пізнавальної діяльності, концентрацію уваги, активність суб'єктів освіти. Отже, стикаючись з новими вимогами щодо утворення звука, вимови текстів незнайомою мовою, проблемами у засвоєнні нових художніх стилів, студент переживає вихід із зони комфорту. Слід зауважити, що перебіг цього процесу у сфері художнього пізнання для китайських співаків має відігравати і позитивну роль – за умов усвідомлення значущості отримання нових вражень, прояву з боку викладача розуміння труднощів, які переживають студенти, формування в них розуміння того, що неминуча втрата зони комфорту є, по-перше, тимчасовим явищем, по-друге – має і позитивні ознаки, а саме – стає рушійною силою, яка спонукає до подолання труднощів, завдяки чому перед кожним з них відкриваються нові обрії пізнання і творчої самореалізації.

Забезпечення цього положення потребує цілого комплексу методів, зокрема – створення на заняттях доброзичливого, творчого психологічного клімату, превалювання менторського стилю педагогічного спілкування, створення ситуацій успіху, досягнення студентами співочо-гедоністичного задоволення, використання високого емоційно-позитивного потенціалу освітнього процесу, залучення майбутніх фахівців до тренінгів на самонавіювання, самопідтримку тощо.

У вокально-освітній діяльності ця проблема інтегрує з питаннями індивідуально-психологічного характеру, а саме – із здатністю студентів до зорового, емоційного контакту з викладачами, концертмейстером та іншими студентами, готовності змінити звичний тип наслідувально-освітньої діяльності на самосійно-пошуковий у вирішенні завдань як технологічного, так і художньо-творчого характеру тощо.

Ефективними способами удосконалення цих властивостей в іноземних студентів є їх включення у різноманітні суспільно-творчі відносини, зокрема – в ансамблевий форми музикування. Сумісна робота над вивченням твору, його інтерпретацією,

необхідність досягати узгодження у своїх виконавських діях та емоційних станах сприяє розвитку особистісних контактів, духовному порозумінню між студентами різних національностей, стимулює їхню активність і відчуття творчої самореалізації.

Звернімо також увагу на те, що досягнення професійно-психологічного комфорту тісним чином пов'язане із досягненням студентами впевненості, усвідомлення успішності навчання і творчої самореалізації, корисності набутих навичок і вмінь для майбутньої професійної діяльності. Це пояснює значущість самовимогливості викладачів до якості викладання фахових дисциплін та їх адаптації до особливостей художнього менталітету, попередньої освіти іноземних студентів, особливостей сприйняття й спілкування нерідною мовою тощо. Вирішення цього питання потребує індивідуалізації освітнього процесу, застосування компенсаторних технологій, які дозволяють досягти позитивних результатів різними шляхами. Важливу роль

відіграє і вдосконалення методичного забезпечення, зокрема – розробка адаптованих програм із фахових дисциплін, конспективне компонування лекційного матеріалу з адаптованим текстом і поясненням складних термінів і понять, створення допоміжних методичних рекомендацій із врахуванням виявлених актуальних проблем засвоєння навчального матеріалу іноземними студентами, розробку тематичних словників, звернення до яких має допомогти студентам усвідомити сутність вимог викладача.

Комплекс пропонованих методів та організаційних форм має сприяти соціокультурній адаптації іноземних студентів і підвищенню рівня їх підготовленості до вокально-професійної діяльності.

Подальшого дослідження потребує проблема узгодження процесу залучення іноземних студентів до засвоєння шедеврів світового музичного мистецтва та збереження ними національно-культурної самоідентифікації.

ЛІТЕРАТУРА

Хмель Н. Д., Дин Синь. Психологическое сопровождение социальной адаптации иностранных студентов в контексте интеграции в европейское образовательное пространство. *Науковий вісник*

Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2009. № 3. Ч. 2. С. 142–149.

REFERENCES

Khmel', N.D. Sin', Din (2009). Psikhologicheskoye soprovozhdeniye sotsial'noy adaptatsii inostrannykh studentov v kontekste integratsii v yevropeyskoye obrazovatel'noye prostranstvo. [Psychological support of social adaptation of foreign students in the direction of integration into the European

educational space]. *Vestnik Yuzhno gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta imeni K. D. Ushinskogo*. [Scientific Bulletin of South Ukrainian State Pedagogical University named after K. D. Ushinsky]. Odesa, (Vols. 2). (pp. 142-149). [in Ukrainian].

Meng Yang,

Post-graduate student,
State institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky»
26 Staroportofrankivska Str., Odesa, Ukraine

STRUCTURE AND METHODS OF THE FOREIGN STUDENTS TRAINING IN VOCAL-PROFESSIONAL ACTIVITIES

The article deals with the topical issues related to the foreign Master-course students training in vocal and professional activities based on socio-cultural adaptation in Ukrainian educational and pedagogical institutions.

The purpose of the article is to substantiate the structure and methods of the foreign Master-course students training in vocal-professional activities on the basis of improving their abilities to socio-cultural adaptation in Ukrainian pedagogical and educational institutions.

The data of psychological and pedagogical literature are generalized; it is proved that the majority of foreign students are not ready to adapt themselves to the new conditions of education, communication or to solve problems of educational and organizational character, which leads to a decrease in the quality of their proficiency in their future professional activities.

The structure of students' training in vocal-professional activities, which is presented as a unity of adaptive-psychological, vocal-performing and vocal-pedagogical components, is considered. The essence of the notion “adaptation” and variants of its manifestation as a social, cultural and socio-cultural phenomenon is described. The foreign students' ability to social adaptation is considered within the framework of social and interpersonal communication, which takes place in the process of musical and educational activities. The specifics of the future vocal teachers' cultural adaptation, which manifests itself in the ability to adequately perceive and absorb the spiritual heritage of other peoples – art, cultural traditions, evaluation criteria, different from those learned in previous experience, is determined. The foreign students socio-cultural adaptability is considered as an integrative property based on their readiness for emotional and positive social and interpersonal relations, a positive attitude

towards the perception and assimilation of the foreign-artistic mentality and vocal-performing traditions, the ability to act according to the value orientations developed in the country where they receive education; performing stylistic traditions of the artistic and educational environment as well as to successfully adapt themselves to the new conditions of artistic (vocal) education.

The content of adaptation shifts, which should singers undergo in the process of their vocal-educational activity at the anatomical, psychophysiological and socio-cultural levels, is highlighted.

The methods that facilitate the promotion of foreign students' adaptation and allow them to succeed in the training process of the vocal-professional activities are presented; one can mention these ones among them: the use of mentoring type of pedagogical leadership, a set of tasks for independent and creative performance, students' involvement into various forms of academic and concert music making within international ensembles, the encouragement of participation in students' cultural and entertainment activities organised by the faculty and university.

Keywords: training in the vocal-professional activity, foreign students, sociocultural adaptation, future teacher of vocal.

Подано до редакції 01.10.2018 р.
